

קהל עדת ישורון

ירושלים

בס"ד

שעור מורה מוריניו הרב יהודה גנס שליט"א שבת נשא תשע"ה:

בביאור הפסוק "ושמו את שמי... ואני אברכם"

א] "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם"¹. פשוטו של מקרא הוא שהכהנים בכרכתם מברכים את ישראל ע"י שמזכירים את שם ה', ואז הקב"ה מברך את ישראל, וכמו שכתב הרמב"ם²: "ואל תתמה ותאמר ומה תועיל ברכת הדייט זה שאין קיבול הברכה תלוי בכהנים אלא בקב"ה שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם הכהנים עושים מצותן שנצטוו בה והקב"ה ברחמיו³ מברך את ישראל כחפצו".

ב] והנה במקדש כשהיו הכהנים מברכים את העם בשם המפורש היתה השכינה שורה ממש על ידיהם עד שהמסתכל בידיהם היו עיניו כהות⁴. ויתכן דביאור הדברים הוא כנ"ל שמהות ברכת כהנים היא הזכרת שם ה' בברכה, ובמקדש שהיתה ההזכרה של שם המפורש (ככתיבתו ולא רק כקריאתו) היתה ברכתם בדרגה כה גבוהה עד שהשכינה היתה שורה ממש על ידיהם⁵.

ג] ובחזתם סופר⁶ כתב לבאר את הפסוק באופן נוסף, שהנה תפקידם של הכהנים (מלבד העבודה וברכת ישראל) היה ללמד את ישראל את התורה, וכמו שנאמר "ואת עמי יורו בין קדש לחול"⁷... ומסיים אם כן הפסוק שאם הכהנים ביחד עם הברכה ילמדו את ישראל את התורה הקדושה שכולה שמותיו של הקב"ה, אז יזכו ישראל שהקב"ה יברכם בברכה שלימה⁸, יעו"ש.

מצות ברכת כהנים

האם חובתה מן התורה אף שלא בשעת העבודה או התפילה

א] מבואר בפוסקים שאף שכהן שאומרים לו לברך ואינו מברך עובר בעשה, כל זה כשלא בירך כבר את ישראל באותו יום, אולם אם כבר בירך, אלא שמזדמן לו ציבור אחר אינו מחויב לברכם אם אינו רוצה.

ב] ודנו הפוסקים האם כשברך הכהן ציבור הנוסף [אף שאינו מחויב בדבר] יברך קודם ברכתו את ברכת אקב"ו לברך את עמו ישראל וכו', או שמכיון שאינו מחויב בדבר, אינו יכול לברך את ברכת המצוות על ברכה זו.

ג] ובמגן אברהם⁹ כתב בשם מהר"ם מיניץ שיחזור ויברך, וכך כתבו להלכה באליה רבה בפרי מגדים ובמשנה ברורה.

ומאידך הלבוש פקפק בזה, וכן בשו"ת חתם סופר¹⁰ כתב שיראה הכהן לשמוע את ברכת המצוות מכהן אחר, יעו"ש.

¹ במדבר ו' כ"ז.

² פרק ט"ו מהלכות תפילה ונשיאת כפים הלכה ו'.

³ בחולין דף מ"ט. נחלקו ר"ע ור"ט אם "ואני אברכם" פירושו הוא שהקב"ה מברך את ישראל או שהוא מברך את הכהני, וסתם הרמב"ם כדעת הרמב"ם שהכהנים מתברכים. [וע"ע מ"ב סי' קכ"ח ס"ק, וצ"ב].

⁴ חגיגה ט"ז עמוד א'

⁵ וכאשר מצינו שבכל מקום שהשכינה שורה שם יש ברכה, וכמו שנאמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך".

⁶ תורת משה בתחילת הפרשה.

⁷ יחזקאל מ"ד כ"ד.

⁸ בחתם סופר שם כתב שכל ברכות העולם הזה אין להם ערך בלא לימוד התורה שעל ידם הבכות הם ברכות נצח, ולא יגיעה לריק על עולם חולף, ויתכן לבאר עוד, שגם לברכות העוה"ז צריך את לימוד התורה, שעל ידו זוכה אדם לכל ברכה.

⁹ סימן קכ"ח ס"ק ג'.

¹⁰ או"ח סימן כ"ב.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ד] ולכאו' שורש מחלוקתם האם מברכים על מצוה קיומית שאינו מחויב בה, דלמהר"ם מינץ ודעימיה מברכים, וללבוש והחת"ס אין מברכים¹¹.

ה] ויש לעיין דלכאו' כבר נחלקו בזה הראשונים בדין אשה, האם מברכת על מ"ע שהזמן גרמא, דלרמב"ם אין מברכות ולר"ת מברכות, שלכאו' שורש מחלוקת האם לברך על מצוה קיומית¹². אמנם יש לדחות דגם אם בברכת כהנים מברכים י"ל שאשה לא תברך, שאינה יכולה לומר 'וציונו', כיון שלעולם אינה מצווה, ומאידך גם אם אשה מברכת, שמא משום שאיש במצב כזה מחויב, משא"כ כאן שלעולם לא יתחייב אדם במצב כזה, ועיין.

ו] עוד יש להוכיח לכאו' מתפילין שאדם מחויב לברך עליהם בכל פעם שלבשם, ואפי' כמה פעמים באותו יום. אלא שי"א¹³ שאדם מחויב להניח תפילין כל היום (אם יכול לשמור עליהם בקדושה), ולשיטתם אין זו מצוה קיומית אלא מצוה חיובית.

ז] והנה במהר"ם מינץ¹⁴ הוכיח כשיטתו מכך שהמנהג פשוט שאף כשהכהן עולה למוסף ונעילה, אחר שכבר עלה לשחרית מברך הוא, אף שאינו מחויב לברך אלא בשחרית.

ח] ובחתם סופר כתב לדחות את ראייתו, שבאמת אין החובה לברך כל יום בדוקא, אלא שכל קרבן ציבור או תפילת ציבור מחייב ברכה, ועל כן בתפילה נוספת מחויב הכהן מדאו' לברך שוב.

ט] אמנם דברי החת"ס קצ"ע, דהנה ברמב"ם מבואר שלא היו מברכים הכהנים במקדש אלא בתמיד של שחר (ולא במוספים ובתמיד של בין הערבים), הרי שאין כל עבודת ציבור מחייבת ברכה נוספת, ודבריו של החת"ס הם ע"פ שיטת התוספות¹⁵ שכתבו שבכל קרבן ציבור חובה מה"ת לברך שוב, שלשיטתם י"ל א"כ שה"ה בכל תפילת ציבור.

י] אלא דעדין יל"ע דגם לתוספות לכאו' כל זה בעבודת ציבור, אולם תפילה דלרוב הפוסקים חובתה אינה אלא מדרבנן, איך יתכן שהחובה לברך בה היא מדאו' [וכאשר הוכיח כבר בביאור הלכה¹⁶ מראיה זו דאין ברכת כהנים תלויה מדאו' בתפילה כלל, וזו הנושא כפיו אף שלא בשעת התפילה עובר בעשה, עיי"ש].

יא] אולם בספר עמק ברכה¹⁷ כתב בשם הגר"ח מבריסק בביאור הדבר, שאף אם תפילה חובתה היא מדרבנן, מל מקום יש בה בודאי קיום מצוה מן התורה, ולכן מן התורה כל שמתפללים בציבור חובה היא לישא כפים, וי"ל א"כ כדברי החתם סופר שכל תפילת ציבור מחייבת ברכה מן התורה, וכנ"ל.

יב] והנה בביאור הלכה תמה איך נהגו הזרים לברך ברכת כהנים, הלא זר שנושא כפיו עובר בעשה, אולם לשיטת החת"ס והגר"ח י"ל דכל שאין נושאים בעבודה או בתפילה לאו שם ברכת כהנים עלה, ואין כאן איסור לזר כלל, ועיין.

יג] עוד נראה להוכיח קצת כשיטת החת"ס שברכת כהנים היא חלק ממש מהתפילה, (ואין נשיאת כפים כלל בלא תפילה או עבודה), ממה שכתבו בראשונים¹⁸ שבתפילת נעילה מותר לישא כפים אף בלילה כל שהתחילו להתפלל מבעוד יום, ואף שאין נשיאת כפים בלילה, מכל מקום כל שהתחילו להתפלל מבעוד יום הרי דין נשיאת הכפים כדין האימורים שקרבים בלילה כל שנזרק הדם מבעוד יום.

הרי שאין נשיאת הכפים דבר בפני עצמו, אלא השלמת התפילה, וא"כ יתכן שכן הוא ממש הדין מן התורה, שלולא עבודה או תפילה לא שייכת כלל מצות נשיאת כפים, וכנ"ל.

¹¹ ולכאו' מכך שכהן יחיד מברך אף שאין אומרים לא לברך מוכח לכאו' שמברכים על מצוה קיומית, ושמה יסבור החת"ס והלבוש כדעת הסוברים שיחיד עובר בעשה אף שאין אומרים לו [וכדס"ל להט"ז סי' קכ"ח ס"ק ג].

אלא דיש לעיין לפי"ז דא"כ כהן יחיד שמתפלל מנחה ולא נושא כפיו עובר בעשה, ומה שאינו נושא כפיו משום שכך ציוו חכמים שתמיד יעבור על עשה, ויש כח בידם לעקור דבר מה"ת בשוא"ת, ועיין דוק.

¹² שוב מצאתי שאכן המהר"ם מינץ [סי' י"ב] הוכיח כדבריו מדין ברכת הנשים, עיי"ש.

¹³ עיין ביאור הלכה ריש סי' ל"ז, ומאידך בריטב"א שבת דף מ"ט נקט שאין חובה כלל יותר מפעם ביום, עיי"ש.

¹⁴ שם סימן י"ב.

¹⁵ סוטה ל"ח. ד"ה וכת"ב.

¹⁶ סימן קכ"ח סעיף א' ד"ה דזר.

¹⁷ עמוד ט"ו.

¹⁸ עיין ד"מ סימן תרכ"ד ס"ק ב' בשם המהרי"ל, וכן נהגו האשכנז, וכן מבואר בדברי כמה מרבתינו הראשונים, ואכ"מ.